

*Њејово Преосвешћенство
Епископ валеvски ѿ. Исихије*

ОД ПОСЛУШНОСТИ – СМИРЕЊЕ, ОД СМИРЕЊА – РАСУЂИВАЊЕ

Благословите, оци и матере.

Излагање на ову тему могло би се показати као опасна унутрашња противречност, поготово ако потиче од излагача који се још није ни приближио „лествици Преподобног тезоименог која полази од земаљског и достиже до небеског“.¹ Ипак, уздајући се у молитве овог Лествичника и других Преподобних, који који су упућивали ум и срце моје недостојности у овом подухвату, као и самог Преподобног Прохора у чијем се хиљадугодишњем дому сабрасмо, молим вас да ми трпељиво и благодушно снисходите, како бих овим макар и незнатно допринео укупном душекорисном назидању, које нам нуди овај узвишени словесни скуп. Усуђујем се навести као чин послушања одазивање позиву Високопреосвећеног владике Пахомија и Богољубезњејшег Методија Хиландарца и других, односећи се с уважавањем и благодарношћу према њиховом богољубивом труду да Светопрохорске монашке саборе уприличе.

Нека ми буде допуштено да, ако и нескромно, као окосницу овог излагања поставим свој лични опит у општежителном монаштву. Имао сам благослов и радост да будем призван у овај узвишен начин живота и да у

---

¹ Види: Свети Јован Лествичник, „Лествица божанственог усхођења“, у *Лествица* (Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 1997), 17.

Светоархангелском ковиљском манастиру поживим више деценија под духовним руководством Старца, игумана Порфирија, данас Свјатјешег Патријарха српског. Верујем да сам у највећој мери управо тамо, у благодатном општењу са Старцем, заједно са вазљубљеном сабраћом, обликован као хришћанин, као син Цркве.

У том смислу, своје данашње епископствовање у Епархији ваљевској доживљавам превасходно као послушање, односно спаситељно служење Цркви, за које Свети Ава Јустин каже да се „састоји у *слушању* Цркве. Јер су у њој све свете силе спасења, чији је непресушни божански извор сам Господ спасења: Богочовек Исус Христос.“² Велики су благослов и част dospети у близину и покровитељство двојице великих монаха, овог Светог Аве и Владике Николаја, светлих стубова Православља.

Дела Светог Николаја, као што су *Молиѣве на језеру* и *Охридски Пролої*, служе нама, савременим хришћанима, као живо надахнуће, с непресушним изворима медоточних река премудрости и учења о послушности, смирењу, расуђивању и осталим хришћанским врлинама, док *Жиѣија Свѣиих* и *Доїмаѣика* Преподобног Јустина чине нераскидиву везу подвига и богословља, као основу учења Православне Цркве. Нека би њихово богомудро учење било на спасење нашој Епархији, где у својим манастирима, Лелићу и Ћелијама, почивају њихове свете мошти, као и свој пуности православља. Како каже Свети Ава Ћелијски, *Манасѣири: Осмаѣрачнице Срїске савѣсти; осмаѣрачи: Свѣиѣиѣљи*³.

² Види: Архимандрит др Јустин Поповић, *Доїмаѣика Православне Цркве*, књига 3 (Београд: Манастир Ћелије, 1978), 57.

³ *Прејодобни Јусѣин Нови* (Ваљево: Епархија ваљевска и Манастир Ћелије, 2009), 204.

Ми смо, већина нас, живели у овоме свету, у „мору овога живота узбурканом буром искушења“⁴, мање или више саображени њему, мање или више удаљени од Творца. (Богом саздан свет јесте добар: *ѿоїледа Бої све шїо је створило, и їле, добро беше веома*⁵. Свет је створен као Рај, да би у њему човек обитавао у блаженству: *И узевши Госїод Бої човека намесїи їа у врїу Едемском, да їа ради и да їа чува...*⁶) Због прекршаја заповести, због *неислушања*, преслушанија, човек је изгнан из Раја и отпао је од општења с Богом. Кроз грехопад првзданог Адама искварен је и свет, сва природа. Тумачећи речи Светог апостола Јована да „сав свет у злу лежи“⁷, Свети Златоусти каже да се „под светом овде разуме творевина Божја: земља, људи и све што је на земљи. Сав тај богоздани свет преплављен је злом, оборен злом, у коме човек лежи као тежак болесник.“

Увидевши своје јадно пало стање, човек долази до покајања и вапије Господу: *Изведи из ѿройастїи живої мој, Мноїомилостїиви!*⁸ До овог спасоносног вапаја долази се не самостално, већ благодатним дејством Божијим; заправо, кроз дијалог, општење с Богом, о чему ћемо још, мало касније.

Покајање нас, попут јеванђелског блудног сина, враћа дому Очево – у Цркву, у којој је спасење. Нас овде првенствено занима случај оних покајника који су као пут овог повратака одабрали пут монашког пострига. „Отвори наручје Своје очинско хитно, истроших живот свој сав у разврату, Спасе, [...] јер у умиљењу вапим: Оче, сагрехших,

⁴ Види: Ирмос 6. песме канона који се чита на Опелу.

⁵ 1. Мојс. 1, 31.

⁶ 1. Мојс. 2, 15.

⁷ Види: 1. Јн. 5, 19.

⁸ Ирмос 6. песме канона који се чита на Опелу.

и Теби и небу ја.“ Овај сједален Недеље блуднога сина поје се док се послушник приводи да буде пострижен у монашку схиму, образ.

Одрекавши се света, послушник полаже пред Господом завет послушања, сиромаштва и девствености, одговарајући на сходна питања презвитера који чинодејствује постриг: „Да, с Божјом помоћи, оче свети“, које одражавају послушање, од тога чина кључну одлику његовог живота. У беседи на једном монашењу, Свјатјејши Патријарх Порфирије наводи речи Господње: „Али, ако хоћеш савршен да будеш, онда узми свој крст и пођи за мном“⁹ и наставља: „Управо монашки начин живота по својој суштини јесте узимање крста свога, свога живота и бића, и у потпуности препуштање Христу; прикивање свога крста, свога живота на Крст Христов. То, у суштини, значи одрицање од света.“

У истој беседи, наш Старац и Патријарх о општежићу, заједници монаха, каже да „извире из евхаристијског живота. Све у тој заједници треба да буде плод евхаристијског живота. Зато је монашка заједница – баш као литургијска заједница, евхаристијска, црквена заједница – најбољи могући израз наше православне вере, као оне која има своје есхатолошко усмерење.“ Тако је Тајна монаштва најснажнији израз хришћанског етоса, који се односи на све хришћане и на људску природу уопште, који означава наш однос према Богу и према ближњему, на начин на који живимо и изграђујемо себе.

За монашки пут од кључне је важности „блажено и незаборавно послушање“, како га назива Лествичник, одређујући га као *пошйуно одрицање од своје душе, које се исцпољава у шлесним дејсйвима; или обрайно: послу-*

---

⁹ Види: Мт. 19, 21; Мк.10, 21.

шности је умртвљење удова при живом разуму.¹⁰ Пре него што се одважимо да, с Божјом помоћи, говоримо о овом узвишеном и донекле тајанственом виду послушања, погледајмо шта оно представља у свом најопштијем значењу.

У сваком општењу или дијалогу у најширем смислу, између две или више личности, остварује се послушање. У циљу разматрања овога феномена, ограничићемо се на елементаран случај, у коме учествују две личности. Као бића обдарена словесношћу, слободом и вољом, оне наизменично размењују одређене садржаје својих душа, ради постизања одређеног заједничког циља. Навешћемо неке услове за општење између личности, а сви они представљају компоненте послушања и присутни су свим њеним облицима и на свим нивоима.

Приликом вођења дијалога, неопходно је да се личности прилагођавају једна другој, како приликом ступања у дијалог, тако и у току његовог трајања. Реч коју, слушајући, примамо, дејствује дејствује и у нама и у ономе који ју нам је упутио, узајамно мењајући обоје. Ми, слушањем, то увиђамо и тако прилагођавамо новонасталом стању, напредујући, корак по корак, реч по реч, ка заједнички усклађеном циљу. Даље, када хоћемо с неким да разговарамо, морамо да га познајемо, у мери која је потребна и могућа, с обзиром на циљ и значај разговора. То познавање и упознавање такође је посредовано слушањем, слушањем свега изговореног, учињеног, што нам говори ко је тај ближњи наспрам нас.

Људи живе у заједницама разних облика и обима, које је Господ устројио тако да се одликују поретком и хијерархијом. Ово, такође, опредељује квалитет и врсту

---

¹⁰ Свети Јован Лествичник, „Поука IV. О блаженој и незаборавној послушности“, у *Лествица*, 33.

општења или разговора. Када се општење одвија између особа са различитих хијерархијских положаја, и тада је у духу послушања, које делује у *оба ѣравца*: и надређени може само кроз послушање да разуме себи подређеног.

За дијалог је потребно и поверење, јер само тако можемо да прихватимо у своју душу нечију реч, и да она у нама делује. Поверење се огледа у послушању према заповести да „љубимо ближњег свог као самога себе“¹¹, и према Божијем откривењу да је он наш брат у Христу, да смо обојица створени са истом боголиком природом и енергијама. Наравно, позвани смо да будемо „мудри као змије и безазлени као голубови“¹², свесни смо да је људска природа искварена грехопадом и личним гресима, због чега основном поверењу према ближњем прилажемо и горепоменућа послушања, поготово упознавање и своје искуство.

Врлина послушања у контексту монашког односа између Старца и послушника добија свој најдивнији, али и најрадикалнији облик. Сва подвижничка литература и пракса у томе су једногласни. Преподобни Јустин Ђелијски за пример послушности узима Богочовека Христа, за Кога апостол Павле каже да је *себе ѣонизио узевши обличје слује, ѣостѣао истѣовешан људима, и изѣледом се нађе као човек; унизио је себе и био ѣослушан до смрти, и ѣо до смрти на крсти*¹³. Свети Јустин објашњава да је Господ себе узвишеног понизио „да би као стваран човек у име свих људи, за све људе и уместо свих људи победио смрт, и спасао их од смрти“, чиме наглашава онтолошки значај смирења, не умањујући тиме етичку димензију

---

¹¹ Види: Мт. 19, 19; 22, 39 и Мк. 12, 31.

¹² Види: Мт. 10, 16.

¹³ Фил. 2, 7–8.

врлине; штавише, он Етику везује за Догматику. Његова чувена дефиниција Житија Светих јесте да су Житија примењена Догматика.

Ми стремимо послушању, с осталим врлинама, јер је у њима блаженство. Оне су својствене Самоме Богочовеку Христу и Он Сам нас к њима призива: *Узмиѣ јарам мој на себе и научиѣ се од мене; јер сам ја крошак и смирен срцем, и наћи ћеѣи ѡкој душама својим. Јер јарам је мој блаї, и бреме је моје лако.*¹⁴

Послушник се пред старцем, као пред Господом, одриче себе: не само својих грехова, видљивих и невидљивих, већ и своје воље, прохтева, пристрасности, једном речју своје „идеологије“, како то назива Архимандрит Емилијан Симонопетритски. То су вредности које стиче и развија, и по којима живи човек сам по себи, одвојен од Бога. То је супротно вољи Божијој. Архимандрит Емилијан учи да *ѡслушник ѡреба да ѡрихвати Старчев начин васѡишавања и њеѡв дух. Монашѡво је ѡредање и ѡрихвтање ... [без тога] не можемо усвојити Боїа, нема сарадње, ни ѡвезаносѣи у монашкој ѡородици.*¹⁵

Задобијање послушања и живљење у њему јесте мукотрпан и свеобухватан подвижнички пут, коме се послушник потпуно и истрајно посвећује. Иако награда и завршетак овог пута припадају животу будућег века, његове благодатне плодове делимично окушамо већ овде; они нас испуњују божанском радошћу и миром Божјим, *који ѡревазилази сваки ум и који ће сачувати наша срца и наше мисли у Христју Исусу*¹⁶.

¹⁴ Мт. 11, 29–30.

¹⁵ Архимандрит Емилијан Симонопетритски, *Трезвеноуми живої и ѡравила ѡдвижничкої живоїа* (Краљево: Манастир Жича, 2014), 329.

¹⁶ Фил. 4, 7.

Баш у пасусу из које је узета тема овог излагања, Свети Јован Лествичник учи да *требаша имаши пуно поверење у оне који су у Господу на себе преузели старане о нама, макар и зајоведили понешто што је сујројно нашем мишљењу и што се наизлед пројиви нашем спасању*¹⁷. Наравно, најпре је *пошребно уверити се у правоверност и искуство старца*¹⁸. Слушајући његова упутства и савете, полако ћемо, корак по корак, одсецати своју палу вољу и одбацивати старог човека, огреховљеног човека. Тако ћемо да се удостојавамо да учествујемо у Светој Евхаристији, примајући исцељење и обожење у Светим даровима, Телу и Крви Господа нашег Исуса Христа.

На овај начин, послушник, у свом смирењу, ступа у заједничарење, дијалог са самим Господом, вапијући: *Господе, Тебе зовем, услиши ме. Чуј глас мољења мога, када вайим Теби*¹⁹, а Господ га удостојава Својим Божанским послушањем. Свети Ава Јустин о Господњој послушности каже: „Послушан коме, чему? Божанској љубави и намери о спасању света крсном смрћу Сина Божијег. 'Послушан' својој безграничној љубави за човека.“

Послушање садејствује са врлинама смирења и расуђивања, и све више нас уводи у њих. Свети Јустин учи да је „смирење: наш ум – уму Христовом потчинити.“ *А ми имамо ум Христов.*²⁰ „Смиреноумље – анђелска врлина међу светим врлинама. Стога неопходна човеку у обадва света.“ У Лествици је сликовито описано задобијање смирења у подвигу послушања: испуњавајући тешка, а понекад и

¹⁷ Свети Јован Лествичник, „Поука IV. О блаженој и незаборавној послушности“, у *Лествица*, 53.

¹⁸ Свети Антоније Велики, *Доброшљубље*, том I (Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 1996), 100.

¹⁹ Пс. 140, 1.

²⁰ 1. Кор. 2, 16.

понижавајућа послушања, која су у књизи претходно наведена, послушник их најпре врши примењујући на себи „благословену принуду“, често с роптањем и негодовањем. Како у томе напредује, бол се полако повлачи и он ишчекује награду од Господа. Потом долази осећај потпуне недостојности пред људима и пред Богом. Коначно, достиже истинито смирење: „од стида оборивши очи к земљи, а мисли још ниже, већ искрено преклиње све да се помолe за њега Богу“.²¹ Смирeн човек нема у себи гордости ни таштине, себе сматра за ништавило, а све друге за више од себе. Тиме се душа, испражњена од греховних садржаја, отвара за дејство Божанске благодати, која, опет, подвижника надахњује за још већи труд на путу ка обожењу.

Напредујући овим путем, Преподобни Макарије Велики објашњава да је по задобијању врлина послушања и смирења, „при отсечењу своје воље нужно и *отсечење својих схваћања*“. Онда ћемо се удостојити дара истинског расуђивања, за које Преподобни Антоније каже да је најсавршенија врлина, да је *око душе и њен светиљник, као што су очи светиљник телу [...]* Помоћу расуђивања човек схваћа своје жеље, речи и дела, и одустијаје од оних који *ја удаљују од Бога*.²² Наиме, тек с расуђивањем, подвижник се утврђује и у свим осталим врлинама; без њега су неки, упркос силног подвига и достигнутих врлина, „скренули ка злу и падали, лишавајући се плодова свих врлина!“ Због ове непојмљиве опасности пада, неопходан је гореописани дубок однос са духоносним и расудљивим старцем, потребно је „у свему следовати поукама старца и сматрати добрим или рђавим само оно што они признају као такво.“

---

²¹ Види: Свети Јован Лествичник, „Поука IV. О блаженој и незаборавној послушности“, у *Лествица*, 39.

²² Свети Антоније Велики, *Доброшљубље*, том I, 99.

Критеријум човеку је Личност, не појам, идеја или философија – критеријум је Богочовек Христос. *Љубље-ни, не верујте свакоме духу, не ѣо исѣишћујте духове јесу ли од Боја; јер многи су лажни пророци изишли у свети. По овоме расѣознавајте Духа Божијеј: Сваки дух који признаје да је Исус Христос у телу дошао, од Боја је.*²³ Подвижник се облачи у новој човека, у нов ум, и човек умује ѣо Христѣу, „ѣо лику Оноја који ѣа је створио“. Оно је главна особина хришћанске светости, главна сила философије „ѣо Христѣу“. Смиреноумни човек увек Христѣом умује, Христѣом мисли о свему²⁴, говори у својој Доимашѣици Преподобни Јустин.

На крају, посматрајући ову тему кроз призму Јустиновог богословља и његовог чувеног спајања светих тајни са светим врлинама, долазимо до закључка да врлински живот сваког монаха и хришћанина има један циљ: да *достѣињемо сви у јединство вере и ѣознања Сина Божијеја, у човека савршена, у меру расѣа ѣуноће Христѣове*²⁵. Христос Богочовек је мерило свега и циљ послушања, смирења и расуђивања, за које Свети Антоније сматра да је изнад свих подвига. Циљ, дакле монашког живота је да се личност онога који се подвизава *исѣуни* благодаћу Духа Светога, да кроз свете тајне и свете врлине постане учесник у Христовом животу, да заједно са свима светима, кроз подвиг раван мучеништву, инкорпорира себе у Тело Христово, у Цркву Богочовека.

Богу нашему слава!

²³ 1. Јн. 4, 1–3.

²⁴ Архимандрит др Јустин Поповић, *Доимашѣика прѣвославне Цркве*, књига 3, 186.

²⁵ Еф. 4, 14.